

Özlem Çağlar Yılmaz

Liberal Düşünce Topluluğu Genel Koordinatörü

SORULAR

1. Ne zaman, nasıl, hangi olayların, okumaların, faktörlerin veya kişilerin tesiriyle ve nasıl bir süreçle liberal oldunuz?
2. Liberalleşmeniz fikir, meslek ve sosyal hayatınızda ne gibi tesirlere veya sonuçlara yol açtı?
3. LDT'nin faaliyetlerine nasıl bir süreçle, hangi müşevviklerle, hangi kapasitede ve ne zamandan beri katılmaktasınız?
4. LDT'nin sizin katıldığınız günden bugüne ne gibi gelişmeler gösterdiğini düşünüyorsunuz? LDT nerelerde ve nelerde başarılı, nerelerde ve nelerde başarısız?
5. LDT'nin bir fikir akımı olarak güçlü ve zayıf yanları, avantaj ve dezavantajları neler? Fikir çizgisi; ağırlıklı (siklet merkezi) liberalizm anlayışı; organizasyon yapısı veya yapısızlığı; görünürlük ve bilinirlik, mali güç veya zayıflık; fikir ve kültür hayatına etki; siyasi partilere etki ve önemli gördüğünüz başka bakımlardan bir değerlendirme yapabilir misiniz?
6. Liberal olmanın ve liberal olarak bilinmenin iş ve meslek hayatında sağladığı avantajlar ve dezavantajlar var mıdır? Yaşadığınız kişisel tecrübeleri olabildiğince açık biçimde anlatabilir misiniz?
7. Türkiye'de genel olarak liberal düşüncenin özel olarak LDT'nin geleceği hakkında tahmin ve temennileriniz nelerdir?
8. Liberal düşüncenin daha iyi tanınması ve daha etkili olması için sizce kullanılacak başka yöntemler ve yapılması gereken başka şeyler var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

1. Tabiatım itibarıyla yerleşik kanaatleri, büyüklerin genellemelerini ve ikazlarını küçüklüğümden beri sorgulardım, otoriteden de pek hoşlanmazdım. Siyasî ideolojiler ve siyaset de evdeki konuşmalardan, babamın mühendis olmakla beraber sağcı muhalif bir gelenekten gelmesi ve siyasete ilgisinden dolayı kimi politikaları eleştirmesi ilgimi çekiyordu. 8 yaşındayken, 1980 darbesinden sonraki ilk seçimlerde babamla beraber seçimlerde seçmen odasına girmek ve onun heyecanını hiç unutmuyorum. Darbelere karşı olmak önemliydi. Ayrıca abimin de siyasî tarihe büyük merakı ve uluslararası ilişkiler alanını özellikle tercih etmesi, eskiden beri okuma, çalışma disiplininin zayıf olmasına rağmen beni “siyaseti öğrenmek” için uluslararası ilişkiler ya da siyaset bilimi okumaya sevketti. Özel kanaatlerimde sorgulama olmakla beraber genel kanaatlerimde resmi ideolojinin etkisi hâkimdi, aslında. Bunu sonraları daha iyi anladım.

Kazandığım üniversitede, lisedeki arkadaşarımdan uzaklaştım diye üzülmuştüm ama aynı kişilerle, aynı sosyal çevreyle aslında zihin dünyasıyla sınırlı kalıp gözümü ve ufkumu açacak, dünyamı zenginleştirecek arkadaşlarla tanışmam belki de diğer türlü mümkün olmayacaktı. Üstelik tanıdık siyasî isimlerden bahseden bir de hocam vardı. Özal’ın ölümü hakkında görüşüne rastlamıştım, Nokta dergisinde. Derste anlattıkları çok ilgimi çekiyordu, “bugüne kadar öğrendiklerinizin hepsini unuttun demişti”, buna karşılık söyledikleri çok makul geliyordu. *Liberalizm* adında bir kitabı vardı. Okumaya başladığımda negatif özgürlük kavramının benim anlayışımı tanımladığını, pozitivist olmadığını anladım.

Atilla Hoca’yla ders aralarında gidip konuşuyordum. Sonra ona üniversite değiştirmek istediğimden bahsettim. Bana kişinin kendi gayretlerinin öneminden bahsetti. İyi ki değiştirmemişim. Bulduğum yerin dahi hakkını vermedim ama düşünce dünyam ile hayatımı esaslı olarak değiştirecek, hayatıma anlam verecek işlerle uğraşmama vesile olacak kişilerle tanıştım ve onlarla beraber çalışma imkânı buldum. Bu arada, Atilla Hoca beni derneğe davet etmişti. LDT’nin düzenlediği ilk seminer dizisine heyecanla katılmak sonra 1. Uluslararası Liberal Düşünce Sempozyumu’nun organizasyonunda çalışmak çok teşvik ediciydi. Derste ve seminerlerde Atilla Hoca’nın prosedürel adaleti anlattığı fil ve fare örneği beni etkilemişti, birinci sınıfta. Ama bu arada siyaseti öğrenmek ve siyasetin içinde olmak için vaktimin bir kısmını da liberal demokrat olduğumu düşündüğüm Anavatan Partisi’nin gençlik kollarında geçiriyordum. Ülkelerin gidişatını siyasetin değiştireceğine inanıyordum. Tecrübe de kazandım, ama epey bir vakit kaybettim, bir öğrenci olarak... Zaten rahatsızlıklarım arttıkça, 28 Şubat olduğunda hiç ses çıkmadığını görünce ayrılmıştım. Öte taraftan öğrenciliğimin ilk yıllarında tam

neye vardığını düşünmeden –şimdi utanarak nasıl bir saçmalık veya tehlikeli olduğunu kavradığım- “güneydoğu sorununun asıl sebebi ekonomik” gibi “aslında İslam’da illa böyle bir örtünme yok ki” gibi bireysel özgürlükleri, tercih hakkını görmezden gelen manipülatif mazeretlerin ağzımdan çıktığı naiflik dönemim vardı. Bekir Berat Özipek’in “ANAP seni ne kadar etkilemiş” demesi beni sarsmıştı.

Bir de dinin liberalizmle ilişkisini merak ediyordum. Mustafa Hoca’dan aldığım seçmeli derste İslam ve özgürlük üzerine ödev hazırlamakla başladım. Sonra bu konuyla farklı seviyede hep ilgilendim.

Bu arada para kazanmaya, malî olarak rahat olmaya hevesim vardı. Babam bürokrasiden gelse de memur olmak yerine özel sektörde çalışmak, piyasanın içinde olmak hoşuma gidiyordu. Piyasayı anlamaya, resmî tarihi sorgulamaya merakım vardı, ama devletçiliği, resmî ideolojinin tedrisatını sorgulamaya çok geç başlayabilirdim, Atilla Yayla ve Mustafa Erdoğan’ın öğrencileri olmasaydım. Atilla Yayla’nın, *Liberal Bakışlar* kitabındaki totalitarizm ve insan hakları yazıları, Mustafa Erdoğan’ın *Anayasacılık Parlamentarizm ve Silahlı Kuvvetler* kitabı ilk okuduklarımdandı. Mustafa Hoca’nın zaman içinde okuduğum her yazısı beni etkiledi, tabîi. Bu arada hocaların sohbetlerini dinlemek de müthiş öğreticiydi. LDT’ye ofisini açan dernek kurucu başkanı Avukat Kazım Berzeg’in biz gençleri muhatap alıp dünya ve Türk siyasi hayatı üzerine anlattıklarını, dava tecrübelerini dinlemek ise çok değerli, eşsiz bir öğrenme süreciydi. Özellikle mülkiyetin değerini, mülkiyet hakkının önemini ve sonuçlarını ondan öğrenmiştim.

Çok şanslıydım, bir tarihe tanıklık ediyordum. LDT çevresinde, yayınladığımız kitap ve dergilerle, LDT seminerlerinde büyüdüm. Zaman içinde alternatif maliyetlerini fazla düşünmeden LDT’nin içinde olmaya, kurumsallaşmasına katkıda bulunmaya devam etmek istedim. Kendiliğinden doğan düzen fikrini, kurucu rasyonalizme karşı olmayı önemsiyordum. Liberal fikirlerin gücünün hayatın kendisinin doğal akışını okuma gayretinden geldiğini, asıl gerçeklik olan ve hak sahibi olan insana değer vermenin her şeyden üstün olduğunu anladım. Tabîi dünyadaki özgürlük fikriyatının yerleşmesi için çalışan kişi ve kuruluşları tanımak da beni çok cesaretlendirdi. Türkiye’de sivil toplum zayıf olsa da fikirlere yatırım yapmanın etkisini öğrenmem ve ülkede bir boşluğun olması amatör bir heyecanla bu alanda bir kariyer geliştirmeye meyletmeme sebep oldu.

2. Liberal bir perspektifle bakabilmek iç tutarlılığından dolayı çok rahatlatıcı. İnsanlık medeniyetinin gelişmesinin arkasındaki asıl sebepleri gör-

mek, insanların birbiriyle barış içinde bir arada yaşamanın yollarını aramaya yöneldiğini bilmek, devletlerin tarihinden sıyrılıp insanların, toplulukların, tüccarların birbiriyle ilişkisini ve bunların sonuçlarını anlamaya çalışmak daha iddiasız ve gerçekçi bir zemindi. Merkeziyetçiliğe karşı gelip, insanî çeşitliliği, çoğulculuğu ve bunun kaynaklarını görmek heyecan verdi. Perspektifi yakalayınca başkalarının özgürlüklerine engel olmayacak tutarlı bir muhakeme geliştirmek mümkün olabildi, benim için. Alışkanlıklarımdan, önyargılarımdan kaynaklanan rezervlerimi de zaman içinde değiştirebildim.

Liberal fikirleri yaymak hem hobi hem “meslek” olarak seçtiğim bir meşguliyet oldu. Bir bakıma başkalarının rehabilite olmak için uğradığı LDT benim için “sterilize” bir ortam oldu. LDT’nin bir iddiası da kendi çevresini oluşturmaktı. Suni bir şekilde değil tabii. İlkeleri, düşünme sistematığı, tarzı birbirine benzer kimseler birbirine yaklaştı ve kendiliğinden bir sosyal çevre oluştu ve bu benim kendimi en rahat hissettiğim ortam oldu, diyebilirim.

Diğer taraftan akraba çevresi, yakın tanıdıklarla konuşmak mümkün olmuyorsa bu konulara girmemeyi tercih etmek gerekiyordu. Zor bir durumdu, onlara da anlatmak istiyordum ama zihin dünyalarına daha doğrusu önyargılarına hitap etmem pek mümkün olmuyordu.

Sosyal hayatımda da fikrî yakınlık, en azından illiberal olmaması benim için önemli oldu. Gerçekten dünyada öyle fikirdaş kişiler tanıdım ki aynı dili konuştuğum okul arkadaşım, akrabamdan daha yakın hissettim. Ayrıca insan olarak çok iyi gördüğüm bazı arkadaşlarım yetiştiği çevre, ulaştığı kaynaklar itibarıyla sınırlı bir çerçevede kalıyor ve onu aşması mümkün olmayabiliyordu, bu kişilerle bazen sınırları aşmadan arkadaşlığımı yürütmeye çalıştım, bazen de samimiyeti ölçüsünde onu zorlamaya yöneldim.

3. LDT’nin faaliyetlerine öğrenciliğimin ilk yılında, yeni kurulduğu 1993’ten beri katılıyorum. Son birkaç yıla kadar – kızım doğana kadar- bir faaliyetini kaçırmak, bir seminerine katılmamayı büyük bir kayıp olarak görürdüm. Orada duyacağım fikirlerden ziyade bu fikirlerle yeni tanışacak insanların heyecanını gözlemek, onlarla tanışmaktan mahrum kalmamak için isterdim.

LDT’de yazı tashihi, dergi ve kitapların yayına hazırlanması, baskı işlerinin takibi, paketlenmesi, piyasaya verilmesi, tahsilatının yapılması, resmî işlerinin takibi, muhasebesi, faaliyetlerin organizasyonu, bina tadilatı, ilgililerle muhatap olmak, seminer vermek, çeviri yapmak, yazı, rapor yazmak, LDT adına Türkiye’de, yurt dışında temsilen toplantılara katılmak, LDT’nin bilumum temaslarını yürütmek gibi işlerle uğraştım, uğraşıyorum. Bundan

sonra zamanımı daha iyi kullanabilmek ve tabii işbölümü ve kurumsallaşmak adına uğraştığım işleri azaltmaya, öğretmeye ve delege etmeye çalışıyorum. Tabii hâlihazırda bu işlerin çoğunu daha iyi yapan arkadaşlar var, artık.

4. Biraz tabiatımdan kaynaklanan kuvvetli anaçlıkla ve sorumluluk duygularıyla LDT'yi sahiplenmek ve onu geliştirmek için uğraşmak beni çok tatmin etti ve mutlu etti. Bazı şeyler belki fazla sahiplenmemden dolayı gelişmemiş veya yavan kalmış olabilir, ama kimseyi engellemek gayreti içinde olmadım. Aksine başka kimselerin katkıda bulunması, inisiyatif alması hem mutlu etti hem de bunu teşvik etmeye çalıştım.

Bir fikir kuruluşu olarak LDT Türkiye'de tutarlı olarak herkes için özgürlüğü savunma konusunda başarılı bir imtihan verdi. Yerel sınırlarla malûl, rezervleri olan bir özgürlük iddiasında olmadı. Bunlar gerçekten önemli başarılar ve Türkiye'de olduğu kadar dünyada da saygı duyulmasını ve takip edilmesini sağlayan faktörler. Dünyadaki özgürlükçü fikir ve dava işiyle uğraşanlarla muhatap olmak, kendimiz içindeyken göremediğimiz kazanımların ne kadar önemli olduğunu yani orta ve uzun vadede nasıl sonuçlarının olacağını bilmemizi sağladı.

İlgi gösteren, kabiliyetli, meraklı insanlarla daha çok ilgilenmek, onları teşvik etmek, desteklemek hem insanî olarak anlamlı hem de entelektüel gelişmelerine katkıda bulunmanın sonuçları bakımından değerli. Bunun hem benim şahsî tabiatımda bulunan hem de Atilla Hoca ile sürekli beraber çalışmanın getirdiği bir tecrübe ve öğrenme ile pekiştiği ve geliştiği bir özellik olduğunu söylemeliyim. Öyle ki sadece Türkiye'de değil dünyada da meraklı ve desteklenmesine inandığım kişilere de memnuniyetle düşüncelerine etki edecek okumalar önermeye, bir amacını projelendirmesine yardım etmeye, ihtiyacı olan maddî ve bilgi kaynaklarına aracılık etmeye, kendini geliştirebilecek kaynaklara ulaştırmaya çalıştım.

Kendi çabasıyla LDT Türkiye'nin fikir tarihine kaydedilecek en önemli işi yaptı. Türkçede bir literatür oluşturdu. Ancak kahvede, gazetelerde duyacağımız veya hiç haberdar olmayabileceğimiz kavramları fikir piyasasına sundu. Kitaplarla, dergilerle, gazete yazılarıyla... Bunun ne kadar değerli olduğunu İngilizcenin anadili olduğu ülkelerdeki özgürlükçüler anlayamıyordu. Ama LDT'nin bu yöneliminin doğruluğu uzun yıllar otoriter yönetimlerden mustarip olmuş özgür dünyaya açılan ülkelerdeki özgürlükçü fikir açlığı karşısında daha iyi anlaşılmaya başlandı, nitekim oralarda da yoğun bir şekilde özgürlük klasiklerinin yerel dilde yayını ile meşguliyet var.

LDT'nin bir eğitim kuruluşu olmaktan hiç vazgeçmemesi de bir başarıdır. Zira biz bu fikirleri bütün üniversitelerde duymuyoruz. LDT seminerleri çok değerli bir düşünme sistematiği kazandırıyor, değerler ve ilkeler bütünü sunuyor. Yeni nesillerin yetişmesi için çok önemli bu seminerler.

LDT'nin yürüttüğü işlerde verimli ve ekonomik çalışması da bir başarı olarak kaydedilebilir. İşin görüntüsüne ve şaşaasına odaklanmak yerine muhtevasına odaklandı. Belki bu arada bir miktar estetikten yoksun kaldı ama sınırlı kaynakları da etkin kullanmak için bu yol tercih edildi. Diğer taraftan yapılan işlerin sunulması, anlatılması ve tanıtılması konusunda LDT hep geri kaldı. Aslında yapılan işlerin etkisini arttırmak, destekçilerini arttırmak bakımından da önemli bir ayrıntıydı bu. Bundan sonra buna da ağırlık vermek gerekiyor herhalde. Bununla beraber orta vadeli olarak kendini rahat hissedebileceği maddî bir gelir kaynağı sistemini oturtmakla hem davaya sahip olacak insanların sayısının genişlemesi sağlanır hem de hâlihazırda yapılan ve projelendirmesi mümkün olmayan bir okul, fikir oluşumu icabı olan işler de yürütülmeye devam eder.

Daha Türkiye'de çok temel ve genel meselelerle uğraşılabilir. Değil Liberal Düşünce dergisi, Liberal Düşünce Kongreleri'nde dahi çok genel mevzular üzerinde durulabiliyor. Uluslararası alanda çalışan kuruluşlarla muhatap olabilecek hem genel perspektife hâkim hem de ayrıntılarda uzmanlık bilgisi verebileceğimiz çalışmalara ihtiyaç var. Özellikle sağlık, eğitim, çevre gibi konularda... Bunlarla LDT ilgilenmeye başlayabilir, böyle bir niyetimiz var ama kendisi gibi kuruluşların ortaya çıkmasına da öncülük edebilir, daha spesifik çalışmalar yapacak veya liberal gelenek içinde farklı ekolleri tanıttak kuruluşları teşvik edebilir.

5. LDT bir fikir hareketi olması sebebiyle uzun vadede güçlü bir oluşum. Kısa vadede siyasî çıkarlar veya avantajlardan uzak durması dezavantaj gibi görünebilir ama bu onun uzun vadede kendisiyle tutarlı olmasını ve itibarını korumasını temin ediyor. Diğer taraftan bu haliyle kurumsal olarak büyümesi de zaman alıyor. Yine bazıları tarafından bir zaaf gibi görünse de farklı bir oluşum olarak gevşek bir grup yani üyelik temelli değil ve hiyerarşik bir yapılanması yok, bu sayede genel ilkelerde anlaşılan farklı liberal çizgide insanlar biraraya gelebiliyor. Ama çekirdek ekibinin daha klasik liberal, liberteryen bir çizgide olduğu söylenirse kendini LDT'ye yakın hisseden sol liberal, sosyal liberal, liberal yerine muhafazakârlığı tercih eden, anarko kapitalist, Ayn Randcı kimseler de var. LDT en liberal, hakiki liberal olduğu iddiasında değil, isteyen bunlardan birini önceleyen bir şey kurabilir. Ama LDT herkesin dil, din, etnik, cinsiyet özelliği ne olursa olsun tercih hakkını ve

bireysel özgürlükleri rezervsiz savunmuştur. Ama mesela kürtaj gibi komplike problemlerde farklı tartışmalara da içinde yer verebilmiştir.

Organizasyon yapısında biraz da kurumsallaşmaya gitmesinde fayda var. Artık LDT'nin ikinci neslinin daha aktif, etkin olması beklenen bir döneme giriyoruz. Bu sebeple farklı bir çalışma tarzına ihtiyaç var. İlk dönemin heyecanından kopmamalı ama amatörlükleri de görüp çalışma tarzında bazı değişiklikleri yapmak lazım. Daha çok kişinin daha sürekli katkıda bulunacağı, gözeteceği ve beraber düşünebileceği süreçler sağlanmalıdır.

Gençler için cazip olacak yeni tarzlar geliştirmek gerekiyor. Medyadan daha iyi istifade etmeyi bilmek gerekiyor. İşleri iyi ve hızlı yapmak ve sonuçlarını hızlı yansıtmak gerekiyor.

6. Daha öğrenciyken LDT'de bulunduğum için hiç sebepsiz beni dersten bırakan, sınav kâğıdımı göstermeyen bir hoca vardı. Akademide ve bürokrasi-de bir talebim olmadığı için oralarda liberal olmanın sonuçlarını görmedim. Ama Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının da büyük kısmı devletçi, sol devrimci kültürün etkisinde kalmış kimselerin elinde... Askerî vesayete karşı olmakta anlaşsanız piyasacı olmak bir günah gibi, rekabetin faydalarından bahsetmek vahşilik gibi, sanki insanlığın özünde olan bir şey değilmiş gibi... Savunduğum basit, yalın fikirlerle beni saflıkla ya da başkalarının özellikle yabancıların tesirinde kalmakla suçlayabiliyorlar. Bir de hızlı değişen siyasî gündemin esiri olmamak da bazen olumsuz değerlendiriliyor. Temel sorunlara karşı kayıtsızmışsınız gibi görülebilir. Oysa sorunlu olarak gördüğünüz pek çok şey var ve önemsiz gibi görülse de günlük hayatımızı sürekli olumsuz etkileyebiliyor.

Diğer taraftan özgürlükleri herkes için savunmuş olmanın getirdiği itibar, sadece fikir işleriyle uğraşıp siyasete mesafeli durmak çok farklı çevrelerden saygı görmemi, dinlenmemi sağladı, diyebilirim.

7. Türkiye'de liberal düşünce daha yeni yürümeye başladı diyebiliriz. Genel konulardan çıkıp daha spesifik alanlarda çalışmalar yapılacak, özellikle iktisadî alanda uzmanların sayısı artacaktır.

Ayrıca Aleviler, Kürtler ve İslamcılar gibi daha devletçi, kolektivist fikirlerin hâkim olduğu çevrelerde de liberal entelektüellerin, fikir öncülerinin de çıkmaya başladığını veya sayısının artacağını görebileceğiz diye inanıyorum.

LDT'nin de maddî kaynaklarını arttırmış ve sağlamlaştırmış bir şekilde daha uzman ve orta vadeli insan kaynaklarıyla mevcut işlerini daha iyi yaptı-

ğı, daha etkin olduğu bir döneme girmesini temenni ediyorum ve bunun için çalışmak istiyorum.

8. Bunlar için mevcut hemen her şeyin daha çok sayıda ve daha güçlü bir biçimde yapılması gerekiyor. Eğitim seminerlerine devam etmek, dergi ve kitap yayını artırarak, muhtelif alanlarda araştırma raporları yayınlamak, medya, sanat, edebiyat, sinema gibi alanlarda etkili liberal öncülerin ortaya çıkmasını sağlamak, dünyayla teması olan başka fikir kuruluşlarının ortaya çıkıp farklı tarzlarda ve alanlarda çalışması gerekiyor.

Ayrıca farklı eğitim malzemeleri üretilmeli, görsel dökümanların sayısı, türü artırılmalı.

Farklı seviyelerde kitaplar hazırlanmalı, liseye, ilkokullara yönelik sivil haklarımızın, girişim özgürlüğünün, ticaretin önemini anlatan kitap(çık)lar hazırlanmalı. Çocuk hikâyeleri yazılmalı.

LDT'den farklı kuruluşlar, özellikle gençlik grupları dikkat çekici eylemler düzenlemeliler.

Ayrıca, Türkiye'nin çevresinde ve ortaklıkları bulunan ülkelerde de özgürlüklerin kuvvetlenmesi, yerleşmesi önemli, buralarda özgürlükleri hem vicdanen hem de Türkiye'nin etkilenmesi için savunmak gerekli. Özgürlük hassas bir değer ve her yerde her an sürekli tehdide açık. LDT'li Türkiyeli liberallerin de dünyada özgürlükçü düşüncenin gelişmesinde önemli katkılar yapabilecek birikime, perspektife ve pozisyona sahip olduğuna inanıyorum. Önümüzdeki yıllarda bu bakımdan ciddi katkılar yapmak üzere çalışmak gerekiyor.